F. E. BRUCKMANN

DE POLYPO MARINO PETRIFACTO

1730

Library of the Museum

OF

COMPARATIVE ZOÖLOGY,

AT HARVARD COLLEGE, CAMBRIDGE, MASS.

Founded by private subscription, in 1861.

DR. L. DE KONINCK'S LIBRARY.

No. 1333.

FRANC. ERNEST. BRVCKMANNI,
MED. DOCT.

EPISTOLA ITINERARIA XXIII.

DE

ALGA SACCHARIFERA, POLYPO MARINO PETRIFACTO, KAKERLACKEN, FRVTICE KOSZODREWINA ET ARBORE LIMBOWE DREWO.

AD

VIRVM NOBILISSIMVM, EXPERIENTISSIMVM, DOCTISSIMVM AMPLISSIMVMQVE DOMINVM,

DOMINVM

J. H. MEVSCHEN,

DOCTOR MEDICINÆ EJVSDEMQVE PRACTICVM INCLYTÆ VRBIS OSNABRVGENSIS CELEBERRIMVM, PHYSICVM ET RERVM NATVRALIVM SCRVTATOREM SEDVLVM, FAVTOREM ET AMICVM HONORATISSIMVM AMANTISSIMVM.

Cum Figur. æneis.

WOLFFENBVTTELÆ, MDCCXXX.

VIR NOBILISSIME ATQVE DOCTISSIME,
FAVTOR ET AMICE ÆSTVMATISSIME!

HAud ignota *Tibi*, *Vir Nobiliſſime atque Doctiſſime*, erunt, quæ Thom. Bartholinus & Borrichius in Diſſ. de Natura dulcedinis, quæ in faſciculo diſſertat. Tom. II. Diſſ. II. p. 62. extat, de *Alga ſacharifera Islandica* memoriæ tradiderunt, & prior quidem de hac dulci planta Vol. I. Actor. med. & philoſophicor. Hafnienſ. p. 120. obſ. 53 Vol. III. p. 172. obſ. 88. & 94. Vol. IV. p. 160. obſ. 56. Sequentia habet notatu digna: *Alga ſaccharifera Islandica edulis ſuaviſſimaque, naſcitur in Mari Islandico; hæc, ubi a marinis fluctibus in littus rejecta, aliquandiu jacuit, ſenſim proliciente ſolis calore, ſalinis hinc inde grumis obducitur, qui cum dulcedine ſua gratiſſima linquæ blandiuntur, ab accolis colliguntur ſollicite; ut inter epulas ſacchari vicem impleant; algam hanc ſaccharum parientem acetariorum loco menſis inferunt ne ſic quidem inſuavem. &c. Alga hæc non fert ſaccharum, aut huic ſimile quid, niſi primum aliquantulum edulcoretur aqua communi, hinc exſiccetur & ab aere libero, in loco arido, ſemeſtri tempore conſervetur; in Julio matureſcit; flores & ſemina in eo nunquam obſervata, radix ut plurimum lapidibus adhæret, avulſisque uno anno foliis, ex eadem radice anno ſequente nova renaſcuntur, &c. hanc plantam cum butyro comedunt Iſlandi, innaſcitur ſaxis in fundo maris, propemodum ut Quercus marina, ubi primum ad littus alliſa eſt a fluctibus, nuda conſpicitur omni ſaccharo, ſed in ædibus relicta, paulatim tota folia ſua, quæ ampla ſunt & poroſa, more Hyperici, aſpergine quadem farinæ dulcisſimæ obteguntur, Iſlandis* Söll *dicitur; lætiſſimum ovibus pabulum, quas ita ſaginat, ut præ pinguedine nimia caro earundem delicatioribus faſtidiatur; folia hinc inde purpuraſcunt, atque adeo firmæ compactæque ſunt ſubſtantiæ, ut ſi poros oculis patentes excipias, credas te tunicam allantoidem intueri; non educunt autem ſaccharum, niſi prius vel aqua fontana vel pluvia irrigata & poſt aliquandiu in loco ſicciori ſibi relicta, &c. cum Figur. hujus plantæ.* An den See-Steinen in Island klebt *Alga*, Meergraß/ ſo im Frühling geſammlet/ in Waſſer etwas getunckt und gedörrt/ in hölzernen Geſchirren verwahret wird/ worinn es mit der Zeit beginnt weiß zu werden/ und wird mit Butter gegeſſen/ ſchmeckt annmuhtig ſüſſe. Es iſt dem *Algæ vitriariorum anguſtifoliæ* nicht ſehr ungleich/ nur daß die Blätter ſafftiger ſind/ und die Farbe gelblich

iſt.

iſt. Wenn die Seewogen es ans Ufer werffen/ und eine Weile an der Sonne liegt/ wirds gleichſam wie mit Meel beſtreuet/ ſo/ daß es wie Zucker ſchmeckt/ auch an ſtatt deſſen gebraucht wird. Sie miſchen auch ſolche *Algam* ehe der Zucker noch von der Sonnen angelocket wird unter die Salläter/ ſo nicht übel ſchmeckt. Die Schaafe freſſens ſehr gerne/ welche es dermaſſen mäſtet/ daß/ wegen allzu vielen Fettes/ offtmahls das Fleiſch eckelicht wird.

Hæc ſufficiant de *Alga ſaccharifera Islandica*; littora, quæ Hollandiæ Provincias alluunt, aliam adhuc *algam*, a priori plane diſtantem, dant *ſacchariferam*, cujus primus inventor merito poſt mortem celebratur, egregius juvenis optimæ ſpei, Med. Candidatus, Wehrkamp, qui iſtam primo ex maris fluctibus ereptam in muſeo ſuo per tempus ſuſpenſam habuit, quo demum ſaccharum, nive candidius, non ſine ſumma omnium admiratione, inſtar pruinæ congelatæ in omnibus & ſingulis hujus plantæ foliis in apricum venit, non aliter ac ſi brumali tempore omnia pruina candida incruſtata & obducta cernuntur; inſcii hujus mirandi phoenomeni certe jurarent interdum, veram ſe in hac alga videre pruinam, niſi tempus calidum, æſtivoautumnale, locus & muſeum, in quo ſuſpenſa erant folia, ſapor gratus & dulcis aliud docuiſſent, & monſtraſſent putatitiam pruinam in his plantarum foliis eſſe ſaccharum, mannam vel mel aereum ad folia optime cryſtalliſatum. Hæc planta a Botanicis alias vocatur *Fucus marinus alter anguſtifolius tuberculis pauciſſimis, veſiculis longis ſiliquarum æmulis Raji, P. P. & Tournef.* ſeu *Fucus marinus quartus* Dodon. Figuram hujus plantæ vid. in appoſita Tab. I. Fig. I. Character hujus poteſt eſſe ſequens: *Alga ſaccharifera Wehrkampii* eſt planta marina, flore & ſemine carens, vel ſaltim flore minus conſpicuo, cujus nec petala nec ſtamina hactenus detecta ſunt, inſtructa folia habens membranacea anguſta & tubercula hinc inde longa veſiculoſa, ſiliquarum æmula, in fundo maris planta ſaxis & ſilicibus aliisque rebus obviis innaſcitur, extra aquam protracta a ſale ſaccharino aereo, quaſi ſaccharo albo, incruſtatur.

TAB. I. FIG. I.

Dulcedinem ſuam certe hæc planta ex aere habet, hanc autem in aere dari & inveniri experimenta plurima non raro teſtantur, conferatur quoque Borrichii diſſ. de natura dulcedinis p. 62. Tempore autumnali interdum impr. calido, ſæpius aer ſcatet ejusmodi melle aereo, in variis tunc rebus obvio, & iſtud ſaccharum aereum tunc temporis quoque incruſtat hanc extra aquam marinam poſitam plantam ejusque frigida folia, *Alga* enim dicta *ſaccharifera Wehrkampii* eſt ſaporis nauſeoſi ſalini, quæ nullum in ſe continet ſaccharum, nec ex ſe & ſucco ſuo dare poteſt, nulla gaudet dulcedine grata, ergo pruina ſaccharina folia incruſtans aliunde, nempe ex aere,

aere, optime deducenda venit. Hoc ſaccharum aereum ſe admovet foliis plantæ ſucculentæ frigidis, quæ nonſolum, inſtar Kali, ſpecierum, ſalina ſunt, ſed etiam per integram ſuam ſubſtantiam ſale marino imprægnata & repleta exiſtunt. Et hoc verum eſſe, exinde apparet: beat. Dom. Wehrkamp ex littoribus Katwykcenſibus hanc plantam domum apportans, nihil unquam in iſta nec ſacchari, nec dulcedinis obſervavit, ſola dulci & communi aqua ab Adhærentibus impuritatibus & arena lavavit, &, ut ſiccaretur, de trabe ad parietes in hypocauſto ſuo ſuſpendit; poſt dies quatuordecim forte plantam aſpicit, & inſolitum in ea ſaccharum dulce & album offendit & miratur. Has ſacchari cryſtallulos cultri ſubtilis acie abraſit & capſula quadam ſervavit. Sequens phœnomenon maxime mirandum eſt: nam ſaccharum per integras iniquas hyemes ſemper de novo plus vice ſimplici, veteri abraſo ſaccharo, huic plantæ (uti & pluribus aliis diverſarum ſpecierum Algis & Fucis marinis, ſed non in magna copia) ſe apponebat & cryſtalliſabat, ſed nunquam tam copioſe, quam prima vice, ſub initium autumni, factum fuerat.

Hoc quoque notandum, quod hæ mirandæ ſacchari cryſtalli microſcopio conſideratæ, non aliam præ ſe ferrent faciem, quam pruina habere aſſolet. Sapor hujus ſacchari in Alga collecti dulcedine ſua grata non recedit ab aliis ſacchari ex arundine cocti ſpeciebus. Non hæc tantum Algæ ſpecies, à beat. Dom, Wehrkampio inventa, ſed & quædam aliæ plantæ marinæ, Algæ & Fuci id ſaccharum interdum præbent, ſed non ea copia, qua *Alga ſaccharifera Wehrkampii*. Præterea non omni tempore hæc Alga ſaccharum exhibet, vel non omni tempore mel aëreum in ea cryſtalliſatum inveniendum & colligendum, ſed tempus certum & certus temperatus quidam ad hujus ſacchari generationem adaptatus aër, fervidus inpr. ſymbolum ſuum confert, uti & idem obſervandum in generatione Mannæ arboreæ Italicæ, Hiſpanicæ, Gallicæ, Syriacæ, Perſicæ, &c. quæ juxta Neotericorum opinionem, non ſuccus vegetabilis eſt arborum, Orni, Juniperi, Fraxini &c. ſed potius mel aëreum, quod non tantum quoque in aliis arboribus non nominatis, ſed etiam in variis herbis, lapidibus & multis aliis diverſis rebus obviam reperiundum eſt, teſtibus Ant. Deuſingio faſcicul. diſſert. ſelect. Tit. de Manna & Saccharo. it. Engelbert. Kämpffero in amœn. exotic. it. Fr. Ang. à St. Joſeph. Pharmacop. Perſic. p. 361. 362. 363: &c. ſub titulo Schakar El Ma-Aſcher. vid. Matthiol in Dioſcorid. L. 1. c. 37. Garz. ab Horto aromatum & ſimplicium medic. Hiſt. L. 1. c. XI. It. Scrap. de ſimpl. medic. c. 2. &c. Avicenna L. 2. Canon. cap. de Tereniabin. Ex his materiæ medicæ autoribus abunde patet, generationem Mannæ, & quidem quod ad ortum & geneſin, adhuc valde obſcuram eſſe, nec facile credendum,

eſſe ſuccum condenſatum, inſpiſſatum plantæ cujusdam foliorum, v. g. Orni, Fraxini, &c. Mel aëreum quoque, quod Germani Meltþau vocant, nobis aliud perſuadet, hoc quoque eſt ſpecies Mannæ, & variis ſe plantis, v. g. foliis fabarum ſucculentis & frigidis it. Tiliæ; Ceraſorum, prunorum, &c. inſidet, cum ſæpenumero aliæ vicinæ herbæ & arbores juxta & pone hæc vegetabilia creſcant, in quas mel dictum aëreum non cadit. Si cupis videre analogum quid ſacchari vel Mannæ, aſpice pruna, ceraſa, poma, pyra &c. in furno torrefacta, hæc, non ſine admiratione, poſt aliquot menſes tractumque temporis in ſuperficie, non aliter ac in Algæ foliis, candidum ſaccharum, farinæ albæ inſtar, exhibebunt, quod hujus phœnomeni inſcii ſitum eſſe exiſtimant, cum tamen potius & revera ſit ſaccharum aëreum vel mel tale. Helmontius, chemicis experimentis diu innutritus, lib. de Arbore vitæ, inquit: Rorem per analyſin partium examinavi, ſalem ſaccharinum dabat magnis morbis opitulantem. Rorem foliis arborum æſtivis menſibus inſidentem dulciſſimum, glutinoſum, ſplendidum in hortis nonnunquam collegimus, qui ros æſtiva coctura manna evadit; Et ſic fit ſaccharum in Alga ſaccharifera non ex ſucco nauſeoſo ſalino plantæ, ſed ex aëre, & eſt & manet mel vel ſaccharum aëreum in foliis plantæ frigidis condenſatum & quaſi cryſtalliſatum. Eadem Tabula I. Fig. III. *Tibi, Vir*
TAB. I. FIG. III. *nobiliſſime atque doctiſſime*, exhibet lapidem quendam figuratum, non vulgarem, ſed admodum rarum, in agro quodam ad Steme, pagum Epiſcopatus Paderbornenſis, a Dom. Kœnig, Med. Doct. Oſterodenſi, repertum & nobiscum communicatum, quem adhuc in memoriam ejus in muſeo noſtro aſſervamus, quemque pro Polypi marini quadam ſpecie vel ſaltim pro animali adhuc ignoto alicujus conchæ marinæ habemus, ulteriorem autem ejus & veram inquiſitionem accolis maris curioſis relinquimus merito, quibus non deeſt occaſio quotidie ferme videndi & examinandi corpora & animalia varia marina, an forſan inter iſta quoddam huic analogum invenire & orbi erudito curioſo communicare poſſent animalculum? Corpus hujus lapidis ex utroque latere tres habet lobos ſtriatos, & infra tres appendices punctatas, ſubſtantia interior eſt alba, ſelenitica vel ſpathum album, color externus per totam peripheriam eſt brunnus. Celeberrimus Lipſienſium Apothecarius & Acad. Cæſ. Nat. Curioſ. Collega meritiſſ. Dom. Joh. Heinr. Linck, amicus noſter optimus, ante ſex & quod excurrit annos,
TAB. II. Num. I. II. III. IV. V. VI. VII. & VIII. hujus lapidis quædam ſpecimina, non tantum ex cera figurata, ſed & æri inciſa, quæ hic in Tabula IIda videnda, cum ſedulis curioſarum rerum naturalium collectoribus communicavit, petiitque per literas, ut in ejus naturam, quale eſſet petrifactum? & unde eſſet? an marinum? inquirerent, quod autem huc usque nondum factum & detectum ſcimus.

Eadem

Eadem Tab. I. Fig. II. monſtrat inſectum Indiæ Orientalis ſcarabæi-forme ex albo-brunnum, bicorne, ſex pedibus hamatis donatum, Indis *Kackerlac*, *Kackerlacke* & *Gackerlacke* dictum. Hoc inſectulum, in magni- TAB. I. FIG. II.
tudine naturali adpictum, corrodit non tantum dentibus acutis præduris ligna, ſed & ferramenta in navibus obvia ſolidiſſima & duriſſima. Scarabæum hunc Bremæ à mercatore quodam, qui iſtum vivum in prægrandi quadam ciſta, foliis Thée bout repleta, & noviter ex India Orientali allata, offendit, vivum accepimus læte ſaltantem; per aliquot ſeptimanas iſti mercator dictus jam ſiliginem & piſa Batavorum gryſea magna in cibum porrexerat, apud nos autem ſcatula foramine longiori parvo in operculo pro admiſſione aëris inſtructa incluſus, alimentum dictum non amplius appetiit, ſed de die in diem triſtior redditus ſpatio octidui vivus eſſe deſiit, & pro nunc in ſpiritu vini à corruptione & putredine liber ſervatur. Mare Surattenſe, die Surat-See dictum, inſecta admodum nociva alit, quæ navium carinas & ſentinas arrodunt foraminibusque plenas, cum navium quandoque ruina & interitu, reddunt. Ern. Chriſtoph. Barchewitz in itinerario ſuo Indiæ Orientalis p. 357. ſequentia de his valde nocivis annotavit inſectis: „Die *Gackerlacken* in Oſt-Indien ſind faſt wie Kreutz-Käffer „geſtallt/ doch nicht ſo dicke; es iſt ein ſchädliches Ungezieffer/ das im Stau„be wächſet/ wenn man die Kaſten nicht ſauber hält/ wachſen ſie auch darin„nen/ und zerfreſſen das leinene Geräthe/ noch ſchlimmer als bey uns die Mot„ten das Wollen. Autor anonymus inquit: quod *Kackerlac* ſint ſpecies ſcarabæorum in Malacca, qui de nocte ſurgerent, longe lateque vagarentur & oberrarent, de die autem quieti ſomno dulci indulgerent, nec viſui unquam obviam irent; vid. quoque Kolbens Caput bonæ ſpei hodiernum p. 224. qui dicit, quod inſecta Europæa nigra & fœtentia, Schwaben/ Roſt- oder Ruſt-Würmer (quia fuliginem amarent & circa caminos fornacum habitarent) dicta, per totam Orientalem Indiam *Kackerlacken* vocarentur. Et Walter Schultze in Itinerario Indiæ Orientalis p. 234. hoc inſectum *Barattes* nominat, ſcarabæo ſimile, in navibus vetuſtis obvium interdum numero plus millenario, comedens libros, chartam, veſtimenta, mel, ſaccharum, imo & omnis generis merces, ponens ova ad inſtar phaſeolorum parvorum. In planta Ananaſa inſecta quædam ſcarabæiformia, quoque *Cackerlacken* dicta, reperiuntur, quæ Maria Sibylla Merian in metamorphoſ. inſector. Surinamenſ. Tab. II. eleganter & affabre æri incidit, ſed hæc à noſtro deſcripto animalculo plane abeunt & recedunt.

Tab. III. Fig. I. monſtrat ramum fruticis Hungarici *Koszodrewina* cum TAB. III. FIG. I.
ſuis foliis acutis ex ſic dictis montibus Carpathicis deſumtum, ex quo Hungari ſic dictum Balſamum Hungaricum, Germ. Krummholtz-Oehl/ parant.

Fig. II.

FIG. II. Fig. II. ſiſtit ramum arboris Hungaricæ *Limbowe Drewo* dictæ, quæ incolis dat æque Balſamum nativum & artefactum ſeu Oleum ex Libano & varia alia medicamenta, fructumque coniformem cum nucleis edulibus
FIG. III. & IV. Fig. III. & IV. videndis, qui Pineolis Italorum non abſimiles & Magnatum Procerumque Hungariæ menſis ſecundis apponuntur, easdem habent virtutes nutritivas & eundem uſum medicum, ac Pineoli Italici, excorticati enim & à pellicula mundati nuclei, albi & oleoſi optime corpus nutriunt, ſemen augent, hectica & phthiſi decumbentibus ſolatium afferunt, bonumque ſuccum nutritium addunt. Cum autem de his duabus plantis, *Krummholtz* & *Limbaum*, harumque balſamis & fructu, jam Anno 1727. in duobus peculiaribus ſpeciminibus egerimus, in præſenti plura de iſtis addere ſuperſedemus, præter hoc peculiare, nempe quod in arbore Limbowe Drewo ex thecis foliorum omnibus & ſingulis nunquam non quinque acus ſeu folia acuta, acus referentia, exeant. P. Gabriel. Rzaczynski Hiſt. Nat. Cur. Regni Polon. Tractat. VII. Sect. II. §. VIII. IX. p. 197. ſequentia de *frutice Carpathico* & *Pinu Carpathica* notavit: „*Limba* lingua vernacula „Polonica, nam non occurrit Latinum nomen arbori huic imponendum, „ſimilis Pino ſylveſtri aſſurgit, inter montes Carpatios. Ex ejus baccis con„tuſis, (*valde errat autor, arbor non fert baccas, ſed conos nucleis edulibus prægnantes, ex quibus nullum exprimitur oleum*) „vel ſummitatibus conciſis elici„tur oleum, ab accolis illorum montium, vocaturque *Limbowy Oleick*, con„tra affectus varios. Ciſtis fabricatis ex ligno, dum recens eſt odorato, res „incluſæ non concipiunt tineas, neque ab illis abſumuntur.

„*Pinaſter Bellonii* in arboribus coniferis p. 17. & ſequenti deſcriptus; *Pi„nus ſylveſtris montana tertia Bauhini*, putatur eſſe arbor illa conifera & reſi„nifera in Carpatiis jugis naſcens, quæ Germanis **Krummholtz**/ Polonis „*Krempulec, Koſodrzewina.* Ex hujus arboris reſina liquida oleum deſtillatur dictum *Balſamum Carpaticum*, Germ. **Krummholtz-Oehl** / de quo inquit Breynius Doct. Med. Gedani, in Cent. VII. Ephemerid. ab Acad. Cæſ. Leopold. editar. Hungarus quidam, forte ex tractatu M.SS. Chriſtiani ab Hortis, Medici &c.

Alias alia ſcribamus. Interea, *Vir nobiliſſime atque Doctiſſime*, vive, vale & nos ama. Wolff. d. 1. Auguſt. 1730.

(o)

Ad Ep: Tt: XXIII.

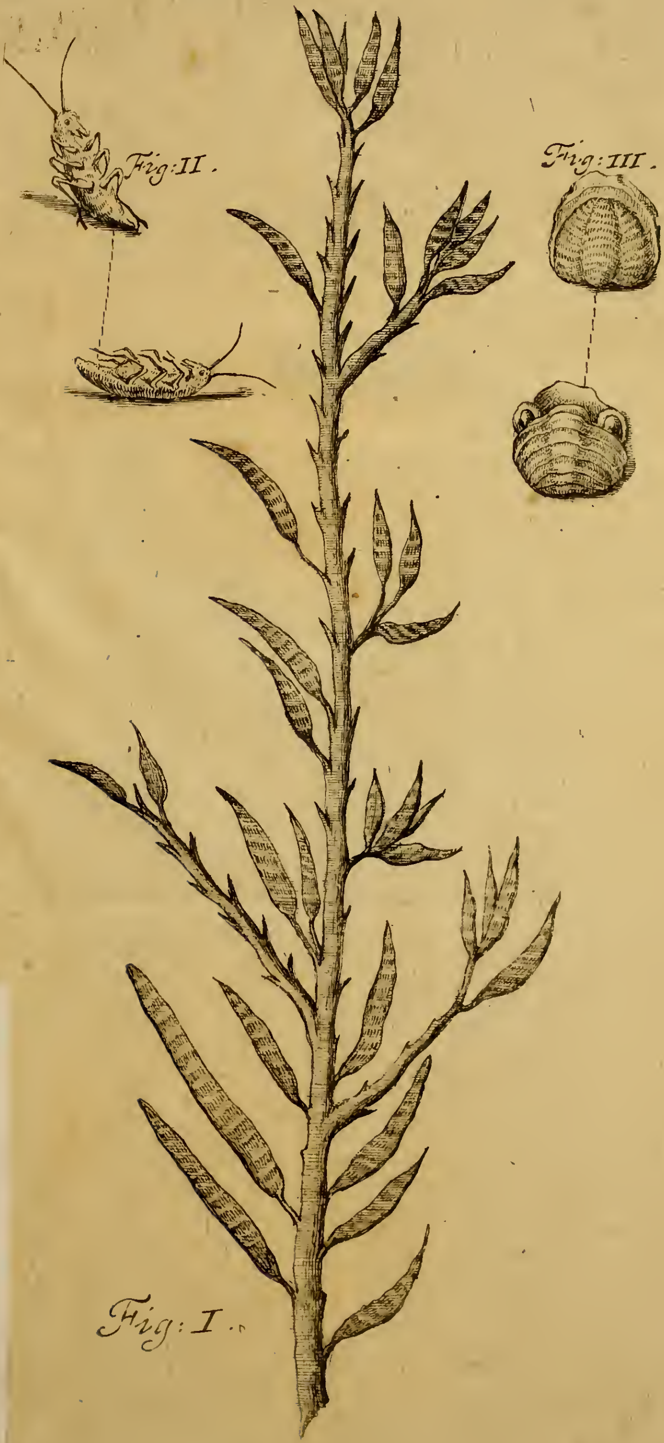
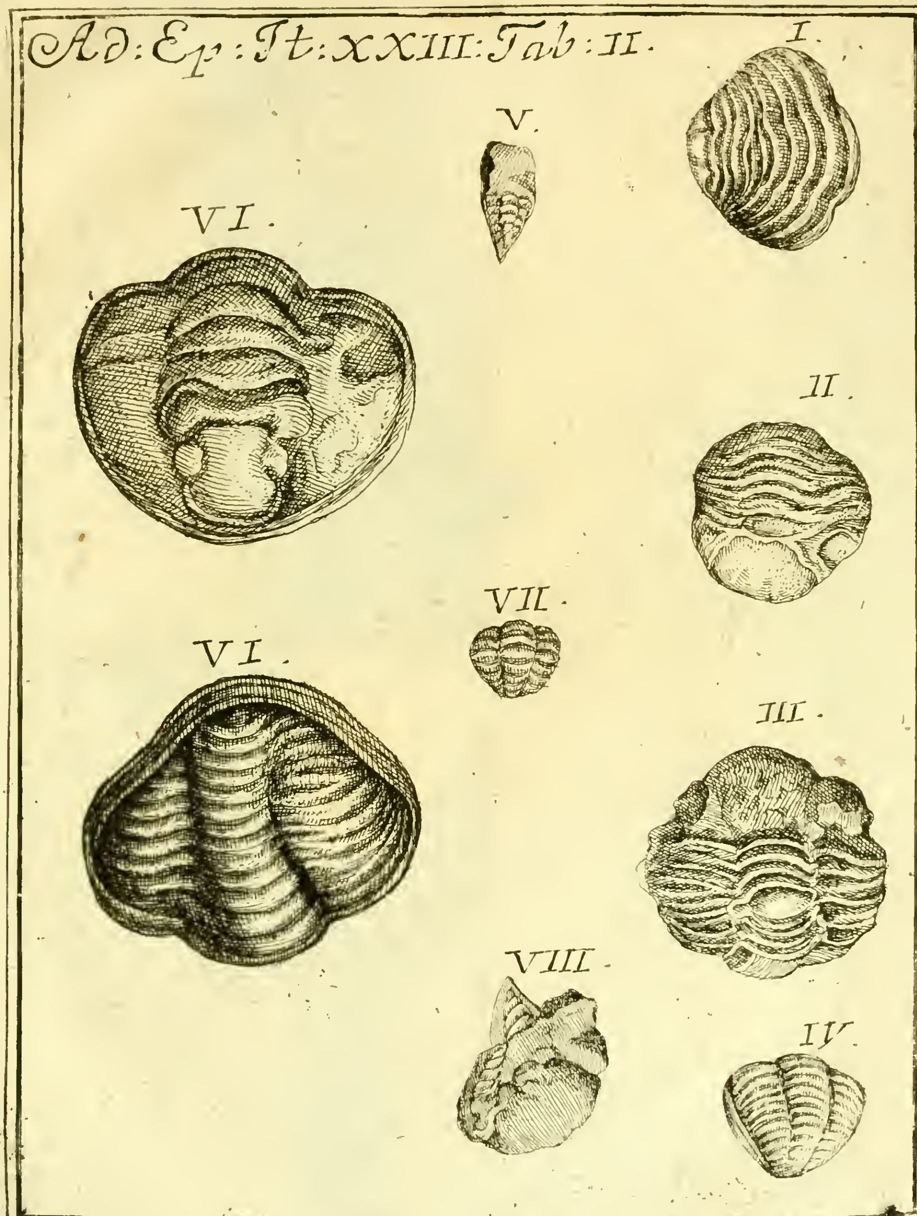

Fig: I.

Fig: II.

Fig: III.

MCZ LIBRARY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE MA USA

Ad: Ep: It: XXIII: Tab: II.

MCZ LIBRARY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MA USA

Ad: Ep: Itiner: XXIII. Tab: III.

MCZ LIBRARY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MA 02138